

**«МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ:
ХАЛҚАРО ТАЖРИБА
ВА RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI»
ХАЛҚАРО ИЛМИЙ-АМАЛИЙ
КОНФЕРЕНСИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ**

**«ДОШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ:
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ
И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»
МАТЕРИАЛЫ МЕЖДУНАРОДНОЙ
НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКОЙ
КОНФЕРЕНЦИИ**

**«PRESCHOOL EDUCATION:
INTERNATIONAL EXPERIENCE
AND DEVELOPMENT PROSPECTS»
MATERIALS OF THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL
CONFERENCES**

TOSHKENT - 2021

qurishning jonkuyar, kuyunchak yosh qahramonlari, fidokorlari haqida gapirish bu quruq gapdan boshqa narsa emas. Darhaqiqat, buyuk siymolar hayoti, ijodi, ularning bizgacha yetib kelgan ma'naviy merosi bilan tanishtirish orqali ularda milliy g'urur hissini shakllantirish maktabgacha ta'lim tashkiloti tarbiyalanuvchilariga muhim ahamiyat kasb etadi. Buyuk siymolar ijodining deyarli barcha janrlariga mansub asarlarida (maqol, hikoyat, ertak, rivoyat, doston, afsona) ilgari surilgan ta'limiy-ahloqiy g'oyalar nafaqat bola tarbiyasi, balki barchada birday ahloqiy-ma'rifiy va ijtimoiy muammolarni hal qilishda donolik, jasurlik, tadbirkorlik, ziyraklik, dovyuraklik, sadoqat, milliy g'urur, tantilik, vatanparvarlik, bag'rikenglikni bir so'z bilan aytganda barkamol inson – komil inson tarbiyasi tarkib toptiradi, buyuk siymolarning hayot yo'li, ta'lim tarbiyaga oid madaniy merosi bilan tanishish orqali bolalar xalqimizning o'tmishi va jahonga dovrug' taratgan buyuk allomalari, mutafakkirlari, qomusiy olimlari faoliyati, ularning dunyo tamadduniga qo'shgan hissasi, ilmiy-ommabop, nasriy, nazmiy, badiiy asarlar matni bilan tanishish jarayonida ulardan namuna olishi jarayonida shaxs sifatida shakllanib, o'z yurti, Vatanga sadoqat, millati qadriyatlariga xurmat ehtirom ruhida tarbiyalanib boradi. O'z yurti, o'z millati, tuprog'idagi buyuk insonlardan faxrlanish, g'ururlanish hislari, o'z navbatida ulardan o'rnak olish, ularga taqlid qilish hislari tarkib topib boradi. MTT katta va tayyorlov guruhi bolalari uchun milliy g'urur hissini tarbiyasi sharqona urf-odatlar, milliy an'analar, qadriyatlar asosida Vatanga muhabbat ruhida tarbiyalash, ularda halollik, poklik, rostgo'ylik, to'g'rilik, milliy va umuminsoniy qadriyatlar, insof-diyonat, mehr-oqibat kabi tushunchalarni shakllantirishga, tarkib toptirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Mirziyoev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. – Toshkent: "O'zbekiston", NMIU, 2017. – 488 b.
2. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. T.: Ma'naviyat, 2008.
3. Karimov I.A., O'zbekiston: milliy istiqloq, iqtisod, siyosat, mafkura. – Toshkent: O'zbekiston, 1996. -362 b
4. Abu Ali ibn Sino. Tib qonunlari: 1 jild Toshkent: Abdulla Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, 1993. – 304 b.
5. Abu Ali ibn Sino. Ta'lim va tarbiya to'g'risida. – Toshkent: O'qituvchi, 1992. –104 b.
6. Abu Ali ibn Sino. Kanon vrachebnoy nauki. Toshkent – 1985.–262.
7. Asqarxo'jaeva M. Bog'chalarda o'zbek tilini o'rganish. Bolalar bog'chasi tarbiyachilari uchun metodik qo'llanma. – T.: O'qituvchi – 1994, 128 b.
8. Avloniy. Turkiy guliston yoxud ahloq. – Toshkent: O'qituvchi, 1992. – 160 b.
9. Azarov Yu.P. Oila pedagogikasi.– Toshkent: O'qituvchi, 1998. – 272 b.

MAKTABGACHA TA'LIM YOSHIDAGI TARBIYALANUVCHILARNING IJODIY QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISHDA "MATEMATIKA VA QURISH-YASASH" MARKAZINING ROLI

**Turdiyeva Mohira Juraqulovna ,
Buxoro davlat universiteti,
Maktabgacha ta'lim kafedrası o'qituvchisi**

Darhaqiqat ijodiy qobiliyat - bu har xil turdagi ijodiy faoliyatning muvaffaqiyatini belgilaydigan shaxs sifatining individual xususiyati sanaladi. Ijodkorlik elementi har qanday inson faoliyatida bo'lishi mumkinligi sababli, nafaqat badiiy ijodkorlik, balki texnik ijodkorlik, matematik ijodkorlik va boshqalar haqida ham gapirish to'g'ri bo'ladi.

Qobiliyatlar tug'ma fazilatlar emas, ular faqat rivojlanish jarayonida mavjud va aniq faoliyatdan tashqarida rivojlana olmaydi. Har bir inson har qanday faoliyat bilan shug'ullanishga qodir, lekin tug'ma moyilligiga qarab, ularning rivojlanish darajasi har kim uchun har xil. Eng yuqori darajaga iqtidorli odamlar kirishi mumkin, ular har xil moyilliklarning uyg'un kombinatsiyasiga ega. Ko'pchilik psixologlar fikriga ko'ra ijodiy faoliyat qobiliyatini fikrlashning o'ziga xos jihatlari bilan belgilash mumkin. Matematik ijodiy qobiliyati bor bolalar muammoni hal qilishda bor kuchlarini faqat to'g'ri yechimni topishga qaratmaydilar, balki iloji boricha ko'proq variantlarni ko'rib chiqish uchun barcha yo'nalishdagi yechimlarni izlay boshlashi fanda isbotlangan.

Gap shundaki, maktabgacha ta'lim yoshidagi bolaning miyasi ayniqsa tez o'sadi va hayotining oltinchi va yettinchi yillarida yetuklashadi. Bu inson qobiliyatining xilma-xilligi rivojlanishining boshlanishi uchun eng

g'ulay davr. Ammo bola qobiliyatini rivojlantirish uchun rag'bat va sharoitlar zarurdir. Qanchalik qulay shart-sharoit yaratilgan bo'lsa, shunchalik muvaffaqiyatli rivojlanish boshlanadi.

Maktabgacha bolalik yoshida bolalar juda qiziquvchan bo'lishadi, chunki, ularda dunyoni o'rganish uchun ajoyib tasavvurlar bor. Ota-onalar ham, tarbiyachilar ham qiziqishni rag'batlantirish, bolalarga bilim berish, ularni lutfi tadbiqlarga jalb qilish orqali bolalar tajribasini kengaytirishga hissa qo'shadilar. Tajriba va bilimlarni to'plash kejarakdagi ijodiy faoliyatning zaruriy shartidir.

Bundan tashqari, maktabgacha yoshdagi bolalarning tafakkuri katta yoshdagilarga qaraganda erkinroq. Ular ko'proq mustaqil. Va bu sifati har tomonlama rivojlantirish kerak.

Yugoridagilardan kelib chiqib aytishimiz mumkinki, maktabgacha yosh ijodkorlikni rivojlantirish uchun ajoyib imkoniyatlar yaratiladi. Ishonch bilan aytish mumkin, har bir bola tug'ma ijodiy qobiliyat bilan tug'iladi, lekin ular yashirin holatda va ularni ochish uchun ma'lum shart-sharoitlarni yaratish kerak.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda ilk matematik tasavvurlarini shakllantirishdan asosiy maqsad: mantiqiy tasavvurlarini rivojlantirishdan iboratdir. Chunki hayot mantiqiy hisob-kitoblardan iborat.

Biz bolalarni matematika o'limiga qiziqarli interfaol usullardan foydalanib kitobga yordamlashtirish, matematika bilimlari bilan yetarli darajada qur'ollantirish, demak, biz ko'zlagan maqsadimizga yetishishimiz mumkin. Shuning uchun ham maktabgacha yoshdagi bolalarga turli interfaol usullar, masalan, ta'limiy, harakati o'yinlar, hikoyalari, muammoli topshiriqlar, amaliy ish, arifmetik masalalar bo'yicha o'yinlar va hokozo... Demak, bolalar yoshiga mos ravishda matematik bilim berib borish, juda katta ahamiyat kasb etadi.

Masalan: «MATEMATIK MUZQAYMOQ»

«Matematik muzqaymoq» didaktik o'yini katta va tayyorlov guruhlari tarbiyalanuvchilari uchun mo'ljallangan. O'yin tarbiyalanuvchilarning sonlar haqidagi bilimlarini boyitish, yangi ma'lumotlarni oson o'zlashtirish uchun yordam beradi.

O'yin bolani tezkorlikka o'rgatadi, diqqatni jamlashga yordam beradi, xotira va mantiqiy fikrlashning rivojlanishiga ijodiy ta'sir ko'rsatadi.

Kerakli jihozlar: 1 dan 10 gacha bo'lgan sonlar yozilgan kartonli muzqaymoq uchun valnichalar. Muzqaymoq uchun 1 dan 10 gacha yozilgan dumaloq shakldagi kartonchalar.

«QO'SHISHNI O'RGANAMIZ»

Tarbiyachi muzqaymoq valnichasini bolalarga tarqatib chiqadi. Har bir bola o'z oldiga qo'yilgan son yozilgan valni kartonchaga mos muzqaymoq donasini qo'yib chiqishi kerak bo'ladi. Bu ishni bajarishga o'tiz soniya vaqt beriladi. O'yin davomida tarbiyachi o'ntagacha valni kartonchani ko'rsatadi. Bolalarga vazifani bironvaqar masdan mustaqil bajarish kerakligi aytiladi. Tez va to'g'ri bajarilgan ishni ko'chilar rag'batlantiradi.

«KIM TEZ?»

Tarbiyachi bolalarga ikkita qizil shartli va uchta sarig' shartli muzqaymoq yig'ing'lar deydi. Guruhda bolalardan kim ana shu muzqaymoqni tezlikda yig'ib bo'lsa ana o'sha bola g'olib deb topiladi.

Bu ta'limiy o'yinlar orqali bolalarni kejarakdagi maktablarda o'qitish, yuqori natijalar olish, yurtimizga kerakli fidoyi inson bo'lishi yo'lidagi maqsadlarimizga erishishimiz muhimdir. Chunki xayotimiz davomida matematik hisob-kitoblari bizga ro'baro' kelaveradi. Qaysi kasbni egallashimizdan qat'iy nazar uni mahorat bilan bajarish uchun matematik bilimlarimizga tayinishimiz kerak bo'ladi.

Bizga ma'lumki, «Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari» va «Ilk qadam» davlat o'quv dasturida nazarda tutilganidek ilk matematik tasavvurlarini shakllantirish uchun faoliyatlarida bolalar son va sanog, geometrik shakllar, miqdor va kattalik, vaqt va fazo haqida boshlang'ich bilimlarni oladilar.

Ilk qadam davlat o'quv dasturining «Bilish jarayoni va rivojlanishi» sohasi kompetensiyalarida belgilab qo'yilganidek, ta'lim-tarbiyaviy faoliyat yakunida 6-7 yoshli bola: raqamlar, hisob-kitobni biladi, va ularni hayotda qo'llay oladi; matematik oddiy hisoblashlarni amalga oshiradi; makon, holat va vaqtga mos ravishda ish tutadi;

Demak, bolada olgan bilim, ko'nikma va malakalarini kundalik faoliyatida qo'llay olish qobiliyati ham shakllantiriladi. Buning uchun biz bola yoshiga mos ravishda matematik bilimlarni mukammal berib, bolani mantiqiy fikrlash qobiliyatini oshirishimiz kerak bo'ladi.